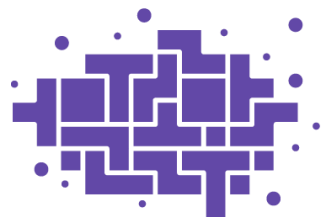

Informatīvās telpas kontrole Kārļa Ulmaņa autoritārā režīma laikā

FLPP

FUNDAMENTĀLIE UN
LIETIŠĀJIE PĒTĪJUMU
PROJEKTI

**81. Latvijas Universitātes
starptautiskā zinātniskā
konference 2023**

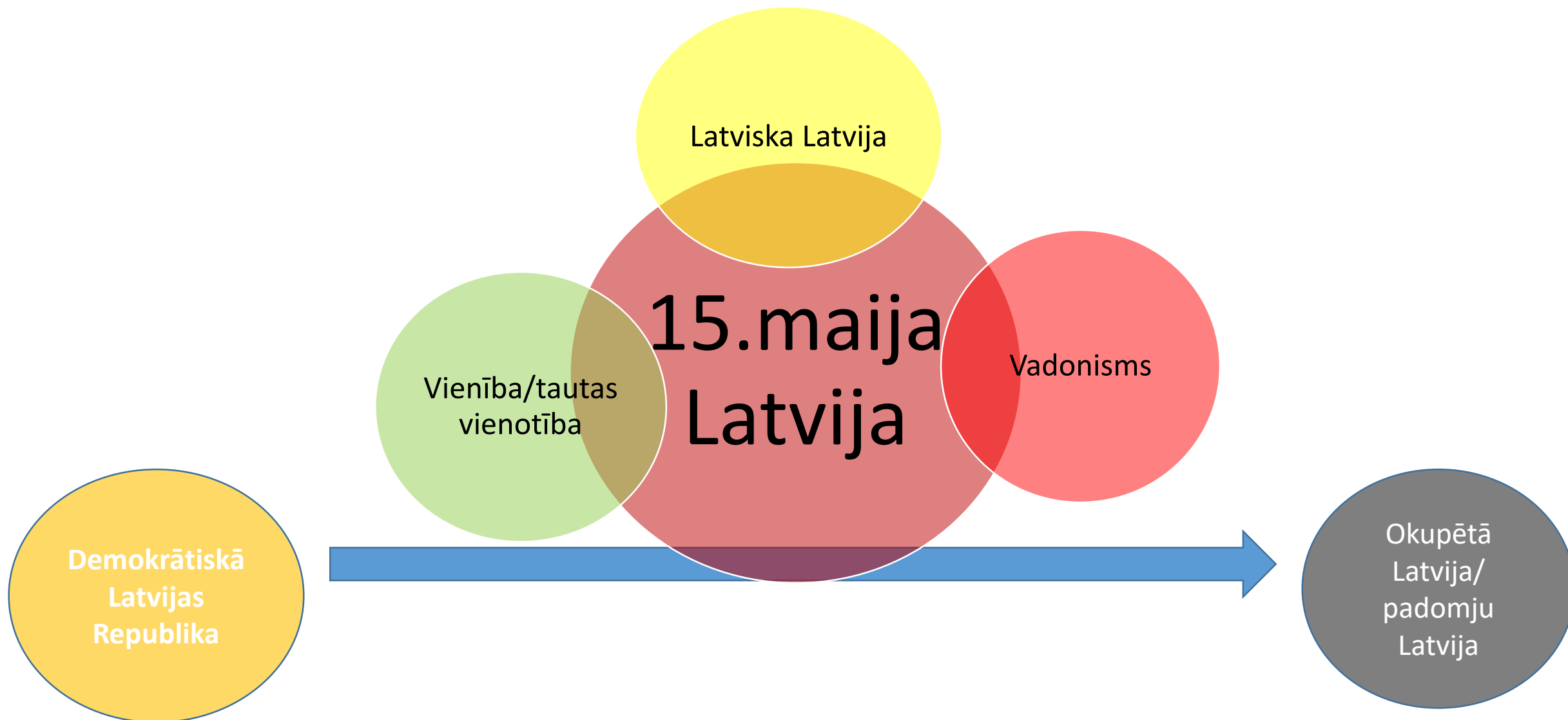
Vita Zelče

Komunikācijas studiju nodaļa

Latvijas Universitāte

2023.gada 23.janvāris

Kārļa Ulmaņa autoritārais režīms

Demokrātiska iekārta

- Preses brīvība pieder pie individuālo, politisko un cilvēktiesību pamatprincipiem
- Visiem cilvēkiem ir tiesības izteikties bez cenzūras un varas ierobežojumiem un nebaidoties no represijām
- Preses brīvību ierobežo likumi, ekonomika (iespējas publiski izteikties vai piekļūt publicētajam)
- Preses brīvība sargā privātos medijus no valsts iejaukšanās

Autoritāra/totalitāra iekārta

- Lielāki vai mazāki preses brīvības ierobežojumi
- Preventīvā cenzūra un sodi
- Privāto mediju ierobežojumi un/vai likvidēšana
- Vadonisma jeb hierarhijas princips
- Propagandas uzplaukums
- Jauno mediju izmantošana
- Morālais nihilisms, arī mērķis attaisno līdzekļus

Mediju politika 15.maija Latvijā

- Informācijas avoti
 - Likumi
 - Sabiedriskās lietu ministrijas fondos esošie arhīva dokumenti
 - Atmiņas
 - Mediju materiāli
- Fragmentāri, selektīvi
 - Nepilnīgs arhīvs
 - Nepilnīgs atmiņas nesēju korpuss

Alfrēds Bērziņš

Mediju politika 15.maija Latvijā

Instrumenti

1 Pātaga
Slēgšana
Naudas sodi

2 Burkāns
Atļauja turpināt
biznesu
Atzinība

3 Likumi
Karastāvokļa
likums
Preses
likums

4 Kontrole
Preventīvā
cenzūra

5 Institūcijas
Sabiedrisko
lietu
ministrija

6 Pašcenzūra
Mediju
prakses
daļa

7 Ideoloģija
Mediju satura
sastāvdaļa

8 Sadarbība
Finanšu un
statusa
ieguvumi.

Mediju diskurss

- Ministru prezidenta K. Ulmaņa runa preses darbiniekiem «Mūsu laiks, tagad prasa vienotu domu, vienotus, viengabalainus mērķus». 1934. gada 29. oktobrī (publicēts teksts)
- Sabiedrisko lietu ministra A. Bērziņa runa laikrakstu atbildīgajiem redaktoriem. 1939. gada 2. oktobrī (LNA, LVVA, 3724. f., 1. apr., 11588. l., 107.–114.lp.)

Metode – Diskursa vēsturiskā pieeja (*Ruth Wodak*)

Diskursa stratēģiju īstenošana

Stratēģija	K. Ulmanis (1934)	A. Bērziņš (1939)
Nosaušanas stratēģija	Prese Avīzes	«avīžnieki, sabiedrības domas izteicēji» Cenzūra – «salikumu pārskatīšana» ir palīdzība
Apgalvojuma stratēģija	Labie aktori – prese, kas kalpo valstij, mums Sliktie aktori: prese, kas kalpoja «citām varām» («atsevišķiem cilvēkiem, atsevišķām grupām, partijām» Kritiķi, kas kritizēja visu, izņemot sevi	Labie aktori – avīžnieki, kuriem ir valsts dāvāta uzticība un kuri to attaisno Visi, kuriem rūp latviešu tautas liktenis Tie, kuri būs «šī laika politikas izpratēji un šī laika politisko grūtību pārvarētāji Avīžnieki, kuru izmanto oficiālo informāciju Sliktie aktori – tie, kuri izmanto ārvalstu avotus un sēj šaubas

Diskursa stratēģiju īstenošana

Stratēģija	K. Ulmanis (1934)	A. Bērziņš (1939)
Argumentācijas stratēģija	<p>Prese tagad lieli uzdevumi: jāskaidro jaunais laiks, tā sekmējot valdības un tautas kopdarbība</p> <p>«Vārda brīvībai pieder klāt arī pienākuma sajūta un atbildības sajūta»</p> <p>«Mums jāatsakās no tā, ka tagad meklējam vienīgi citu kļūdas un kritizējam, bet paši nekā jauna nedodam Tagad laiks pienācis pozitīvam noskaņojumam»</p> <p>«Preses misija» – «visa mūsu tauta jāpāraudzina»</p>	<p>Mainīga un saspringta situācija pasaulē, ar kuru jārēķinās valdībai un medijiem (PSRS iebrukums Polijā) – «avīžnieku uzdevums ir bijis svarīgs, tad tas nesalīdzināmi svarīgāks kļūst tad, kad valstij un tautai, nācijai, ir jāpārdzīvo zināmas grūtības»</p> <p>«šai acumirkli, kur mums ar dažām valstīm attiecības ir diezgan delikātas un jākārto ar lielu uzmanību un aukstu prātu, – ar <u>aptuvenu patiesību</u> sniegšanu mēs savai tautai varam nodarīt ļaunu tādā kārtā, ka prātus, kuriem ir iemesls būt daudz vai maz saviļņoties, mēs varam vēl vairāk sabangot un satrakot»</p> <p>«.. No šī jaunā stāvokļa tad ar mierīgu prātu ir jāvērtē tas, ko mēs varam izdarīt labāko ar savu politisko rīcību, ar tālredzīgu un aukstu politisku apsvērumu, un kā mēs varam pasargāt to vitālo un nepieciešamo mūsu tautai, lai viņa varētu eksistēt, lai valsts varētu eksistēt un lai tādā kārtā mēs varētu pasargāt arī no lielākiem satricinājumiem mūsu valsts tālāko attīstību»</p> <p>Mūsu mērķis: «galvenais ir mūsu valsts un tautas pasargāšana, laimēs varētu nevis stāvus nomirt, bet stāvus dzīvot»</p> <p>Jābūt nešaubīgai uzticībai un pašāvībai Valsts prezidentam un viņa valdībai, – uzdevums «<u>pēc iespējas saprātīgi izpildīt visu, ko no jums prasa un ko no jums vēlas, lai jūs darītu</u>»</p> <p>Nevajag izmantot citu zemju laikrakstus un radio raidījumus, lai neradītu izbailes, šaubas, Jāizmanto TASS un LETAs paziņojumus</p>

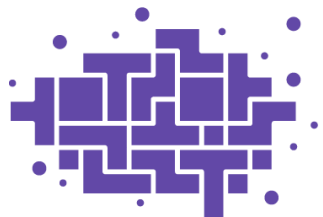
Diskursa stratēģiju īstenošana

Stratēģija	K. Ulmanis (1934)	A. Bērziņš (1939)
Perspektivizācijas un diskursa reprezentācijas diskursīvās stratēģijas	<p>«<u>Mūsu</u> laiks tagad prasa vienotu domu vienotus, viengabalainus mērķus»</p> <p>«valdība izlieto savas tiesības, sperot soļus, ko likums paredz»</p>	<p>«es»</p> <p>Runāju valsts un tautas interešu vārdā</p> <p>«Mums ir vairāk kā jebkad nepieciešama vienprātība, satiecība un uzticība. Vienprātība viesiem kopā, vai nu tas ir piedzimis kā latvietis un nāk no latviešu tautas vidus, vai viņa valoda mājā un ģimenē ir citāda.»</p>
Diskursa intensifikācijas un mīkstināšanas stratēģija	<p>Pavēlošais tonis, lakonisms</p> <p>«Jo ātrāk mums izdosies ar 15. maija dzidrā avota ūdeni nomazgāt visu veco laiku smiņķi nost arī no avīžu slejas, jo labāk»</p>	<p>Pavēloši lūdzošs tonis</p> <p>Lūgums – «..es griežos pie jums šinī svarīgajā brīdī, lai jūs apsvērtu katru rindu, kurai ir politisks raksturs»</p> <p>Atsauces uz vēsturi – mēs esam pārdzīvojuši daudzus smagus brīžus, vēsturiskos posmus</p>

Secinājumi

- Nav plurālisma
- Nav pilnīgas pasaules ainas un patiesas informācijas
- Patiesa informācija ir oficiālā informācija
- Nav kritikas, nav diskusiju
- Mediji kalpo valdības (politiski valdošas grupas) instrukciju, ideju un nozīmju izplatīšanai
- Mediji ieņem paterniālu pozīciju un funkciju

Paldies!

FLPP

FUNDAMENTĀLIE UN
LIETIŠĶIE PĒTĪJUMU
PROJEKTI